

I. ARTYKUŁY I ROZPRAWY

ROCZNIK PRZEMYSKI t. 58

HISTORIA z. 4 (28) 2022

TOMASZ PUDŁOCKI (*Kraków–Przemyśl*)

orcid.org/0000-0001-7527-0919

ANDRZEJ CHWALBA I JEGO ZWIĄZKI Z PRZEMYŚLEM

Abstract

ANDRZEJ CHWALBA AND HIS LINKS WITH PRZEMYŚL

The article describes the links connecting Polish historian Andrzej Chwalba, professionally connected with the Jagiellonian University, with Przemyśl and its academic milieu. The author shows to what extent personal relationships, the town's history and the work as a lecturer at the East European State Higher School in Przemyśl had influenced Professor Chwalba's activity in the local community. The article is also an attempt to justify awarding Prof. Chwalba with the title of an Honorary Member of the TPN Society of the Friends of Learning and dedicating to him the current volume of the *Rocznik Przemyski* (History) periodical.

Keywords: Andrzej Chwalba, Przemyśl, East European State Higher School in Przemyśl, Society of the Friends of Learning in Przemyśl

Słowa kluczowe: Andrzej Chwalba, Przemyśl, Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu

Wstęp

Kiedy 5 IX 2020 r. Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu¹ pozytywnie rozpatrzyło wnioski zarządu o nadanie Honorowego Członkostwa TPN Przemyśl dla prof. dra hab. Andrzeja Chwalby z Uniwersytetu

¹ Archiwum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu (dalej: ATPN), M. Marynowski, Sprawozdanie z Walnego Zebrania wyborczego Członków Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu, 5 IX 2020 r.

Jagiellońskiego i dla prof. dr hab. Marii Wichowej z Uniwersytetu Łódzkiego, wśród obecnych nie było wątpliwości co do ich uzasadnienia. Jako wnioskodawca pokrótce przedstawiłem dokonania obojga kandydatów. Mój głos w sprawie kandydatury Andrzeja Chwalby poparł rektor Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej² dr Paweł Trefler, a w sprawie kandydatury Marii Wichowej – prezes TPN mgr inż. Waldemar Wiglusz. W ubiegłym roku „Rocznik Przemyski. Literatura i Język” został dedykowany wybitnej historyczce literatury³; tegoroczny, specjalny zeszyt „Rocznika Przemyskiego. Historia” – jednemu z najbardziej znanych polskich historyków ostatnich dziesięcioleci. Jak napisaliśmy 19 VIII 2021 r. z dr. Łukaszem Chrobakiem, współredaktorem tomu w liście przewodnim, zapraszając liczne grono historyków i historyczek do współtworzenia wydawnictwa:

[...] jednym z ważniejszych ambasadorów polskiej humanistyki ostatnich kilkunastu lat był i w dalszym ciągu jest prof. dr hab. Andrzej Chwalba. Chociaż Profesor związany i kojarzony jest przede wszystkim ze środowiskiem Uniwersytetu Jagiellońskiego i Krakowa, to i dla Przemysła to ważna postać. Przez wiele lat był wykładowcą Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej, jest członkiem Rady Naukowej „Rocznika Przemyskiego. Historia”, a także członkiem, a od ubiegłego roku członkiem honorowym Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu – jednego z najstarszych, wciąż działających tego typu towarzystw naukowych w Polsce⁴.

Nie zależało nam na dublowaniu prac macierzystego ośrodka, w którym przez wiele lat pracował Profesor, tj. Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 2020 r. ukazał się bowiem tom *Pytać mądrze. Studia z dziejów społecznych i kulturowych. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Chwalbie*, pod redakcją Anny Czocher i Barbary Klich-Kluczewskiej (Kraków 2020), który stał się okazją, aby w sposób szczególny podziękować Profesorowi za jego wkład w rozwój polskiej historii i humanistyki. Niemniej jednak również krąg uczonych skupionych wokół Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu, Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemysłu oraz Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej chciało uczcić znakomitego uczonego, który wielokrotnie inicjując ważne, międzynarodowe wydarzenia, nie zapominał również o środowiskach oddalonych od centrów nauki, co wcale nie oznacza, że będących na intelektualnych peryferiach. Postanowiliśmy zatem podjąć się zadania, zwłaszcza że wielu uczonych z Podkarpacia ma bezpośrednie (naukowe i towarzyskie) związki z Profesorem. Wiele o nich mogliby powiedzieć zwłaszcza profesorowie Jan Draus i Zdzisław Budzyński. Dla przykładu tylko wśród obecnych władz TPN niejedno prof. Chwalbie zawdzięczają przede wszystkim dr Łukasz Chrobak i mgr

² Uczelnia od 1 X 2022 r. zmieniła nazwę na Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Przemysłu.

³ Zob. szerzej: T. Pułocki, *W poszukiwaniu prawdy o tym, co jest przedmiotem badań. Profesor Maria Wichowa w moich oczach*, „Rocznik Przemyski. Literatura i Język” t. 57, 2021, z. 2 (25), s. 5–14.

⁴ ATPN, Ł. Chrobak, T. Pułocki, List przewodni, 19 VIII 2021 r.

Marcin Marynowski (jego wychowankowie), mgr Żaneta Niedbała (uczęszczająca na zajęcia Profesora, którego uważa za jednego ze swoich mistrzów) czy piszący te słowa⁵.

Na pewno na Podkarpaciu nie brak osób, które są bardziej kompetentne, by napisać o przykładach działań prof. Chwalby, mających na celu budowanie mostów intelektualnych pomiędzy Krakowem a Przemysłem. Wierzę jednak, że *noblesse oblige* i jako jeden z inicjatorów uczczenia uczzonego nad Sanem mogą przynajmniej przybliżyć pewne wybrane aspekty, które niech w przyszłości poszerzają jego biografowie. Świadom jestem własnych ograniczeń, a więc faktu, że artykuł ten jest mocno subiektywną próbą spojrzenia na tematykę. Wszak część opisywanych wydarzeń i osób znam z autopsji. Wierzę jednak, że jako historyk rozmyślnie stosujący metodę obserwacji uczestniczącej będę w stanie przybliżyć kilka podstawowych obszarów działalności Profesora w Przemysłu i ograniczyć moje sądy do minimum. A wszystkich zainteresowanych szczegółowym życiorysem prof. Chwalby odsyłam do lektury *Pytać mądrze*⁶.

Związki z Państwową Wyższą Szkołą Wschodnioeuropejską w Przemysłu

Związki prof. Chwalby z Przemysłem w dużej mierze ogniskowały się wokół pracy w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej (od 2006 r. Państwowej Wyższej Szkole Wschodnioeuropejskiej). Ostatecznie 1 VI 2001 r. Rada Ministrów zdecydowała o powołaniu PWSZ z trzema kierunkami (historia z archiwistyką, polonistyka i polityka regionalna). Towarzystwo było jednym ze współzałożycieli PWSZ⁷. Osobą, która była bezpośrednim łącznikiem między uczelnią a towarzystwem, był długoletni prezes zarządu TPN oraz jeden z założycieli i wieloletnich wykładowców PWSW – prof. dr hab. Zdzisław Budzyński (pierwszy dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki, a w okresie 21 IX 2004 – 31 VIII 2012 r. pierwszy prorektor, a następnie prorektor ds. dydaktyki i spraw studenckich PWSW)⁸. Nie można pominąć też roli mgra Andrzeja Matusiewicza – jednego z założycieli PWSZ i długoletniego członka władz TPN (późniejszego posła i senatora)⁹, a także

⁵ Tak się składa, że prof. Chwalba był przewodniczącym mojej komisji doktorskiej, recenzentem w przewodzie habilitacyjnym, a także kilkakrotnie polecał moją kandydaturę do rozmaitych stypendiów. Wspólnych inicjatyw i śladów łączności, przede wszystkim w Krakowie, nie jestem w stanie zliczyć, choćby ze względu na fakt, że prof. Chwalba był promotorem prac wielu moich przyjaciół i znajomych, a codzienne obowiązki w ramach Instytutu Historii dały nam możliwość poznania się lepiej.

⁶ Zob. szerzej: B. Klich-Kluczevska, A. Czocher, *Słowo wstępne*, w: *Pytać mądrze. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Chwalbie*, red. A. Czocher, B. Klich-Kluczevska, Kraków 2021, s. 7–14.

⁷ Z. Budzyński, J. Kamińska-Kwak, *Ponad podziałami. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemysłu w latach 1909–2009*, Przemysł 2009, s. 194–195.

⁸ *20 lat PWSW. Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemysłu 2001–2021*, red. E. Kasperska, Przemysł 2021, s. 62, 69.

⁹ *Ibidem*, s. 74–76.

tych członków towarzystwa, którzy w różnych latach pracowali na uczelni. Do nich w pierwszej kolejności należeli: mgr Agnieszka Andrzejewska, prof. dr hab. Jerzy Bartmiński, dr Lucjan Fac, dr Andrzej Gliwa, dr Agnieszka Gocał, dr Grzegorz Klebowicz, ks. dr Henryk Hazik, mgr Andrzej Koperski, dr Irena Kozimala, dr Jan Musiał, mgr Żaneta Niedbała, dr Paweł Trefler, dr Marta Trojanowska, ks. prof. dr hab. Marian Wolicki, dr Grzegorz Zając. Wielkimi orędownikami zbliżenia obu środowisk byli m.in.: długoletni rektor PWSZ/PWSW prof. dr hab. Jan Draus (prywatnie przyjaciel prof. Chwalby), któremu – na wniosek TPN z 4 IV 2012 r.¹⁰ – Rada Miejska w Przemysłu uchwałą z dn. 16 IV 2012 r. nadała tytuł Honorowego Obywatela Miasta Przemysła, ówczesny wiceprezydent miasta i wykładowca PWSW dr Dariusz Iwaneczko, a także dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki dr Elżbieta Dybek.

Utworzenie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej zbiegło się z inicjatywą powołania tzw. Wszechnicy Przemyskiej, a więc wspólnych wykładów wybitnych specjalistów, organizowanych przez PWSZ i TPN. Wykład A. Chwalby pt. „Polacy w służbie Moskali”, wygłoszony 22 XI 2001 r., zainaugurował ten cykl wykładów Wszechnicy Przemyskiej. Prelekcja połączona była z promocją podręcznika akademickiego pióra Profesora, pt. *Historia Polski 1795–1918*¹¹. Celem Wszechnicy było animowanie rozwoju kulturalnego regionu, umożliwienie jego mieszkańcom spotkań z wybitnymi przedstawicielami świata nauki, kultury i polityki podczas organizowanych wykładów otwartych. Organizatorom udało się zaprosić m.in.: profesorów Leona Kieresa, Ryszarda Legutkę, Stanisława Obirka, Zdzisława Najdera, Jerzego Kłoczowskiego i Jadwigę Staniszkis. Po niespełna pięciu latach, 23 III 2006 r., w siedzibie Instytutu Politologii i Polityki Regionalnej PWSW wrócono do działalności Wszechnicy. Inicjatywę na nowo zainaugurowano debatą nad książką prof. Chwalby *III Rzeczpospolita. Raport specjalny* – z udziałem samego autora¹². Profesor był mocno zaangażowany w ideę przekształcenia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Przemysłu w Akademię Wschodnioeuropejską, na wzór powstałego w 1991 r. Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. 11 II 2005 r. wziął udział w Krasieczynie w spotkaniu zorganizowanym przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Instytut Mosty na Wschód oraz prezydenta Przemysła. Wśród debatujących w zamku Sapiarów byli m.in. rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Franciszek Ziejka, Rzecznik Praw Obywatelskich prof. Andrzej Zoll, prof. Jerzy Kłoczowski z Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, rektor Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie prof. Tadeusz Pomianek, wiceprzewodniczący Parlamentu Europejskiego dr Janusz Onyszkiewicz, a także prezydent Przemysła Robert Choma

¹⁰ ATPN, T. Puđłocki, Wniosek o nadanie tytułu Honorowego Obywatela Miasta Przemysła, 4 IV 2012 r.

¹¹ „Biuletyn Informacyjny Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu” 2001 (2002), nr 6, s. 11; Z. Budzyński, J. Kamińska-Kwak, *op. cit.*, s. 195.

¹² <https://ismip.pwsw.pl/2018/02/09/reaktywacja-wszechnicy-przemyskiej-a-chwalba-iii-raport-specjalny/> [dostęp: 9.07.2022].

i starosta przemyski Stanisław Bajda¹³. Z inicjatywy ostatecznie wówczas nic nie wyszło, ale nazwę uczelni zmieniono na Państwową Wyższą Szkołę Wschodnioeuropejską. Zaangażowanie prof. Chwalby na rzecz wzmocnienia prestiżu środowiska naukowego w Przemyśle nie przeszło też bez echa – dzięki rozwojowi studiów historycznych w PWSZ dostał propozycję objęcia wykładów z historii.

Profesor został wykładowcą przemyskiej uczelni od 1 X 2005 r. Na drugim etapie (pierwszy realizował w swoim macierzystym Uniwersytecie Jagiellońskim) prowadził zajęcia w Instytucie Historii i Archiwistyki. Był odpowiedzialny za organizację i zarządzanie Zakładem Historii Nowożytnej i Najnowszej¹⁴. Szybko zaczął się też angażować w promocję uczelni na terenie miasta, wielokrotnie występując podczas rozmaitych wydarzeń i przemawiając do różnych gremiów. Okazją były spotkania dyskusyjne wokół jego książek, z których zwłaszcza *Samobójstwo Europy. Wielka Wojna 1914–1918* (Kraków 2014), podobnie jak w całej Polsce, tak i w Przemyśle spotkała się ze znakomitą recepcją. Dobrym przykładem aktywności Profesora nad Sanem była wizyta z początku marca 2008 r. w II LO im. prof. Kazimierza Morawskiego, w ramach inicjatywy Instytutu Socjologii PWSW. Profesor mówił do społeczności szkolnej o kwestiach migracyjnych, a wykład dopełniła dyskusja o plusach i minusach pracy za granicą, którą licealiści prowadzili z socjologami i studentami PWSW¹⁵. Kilka lat później, 28 IV 2015 r. z wykładem o I wojnie światowej Profesor gościł w I LO im. J. Słowackiego w Przemyśle. Spotkanie to było wynikiem porozumienia między szkołą a Wydziałem Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego o patronacie wydziału nad nauką historii w klasach humanistycznych. 9 XII 2008 r. A. Chwalba wziął udział w debacie telewizyjnej prowadzonej przez redaktor Marię Przełomiec. Poświęcono ją ocenie sytuacji politycznej na Ukrainie. Transmitowana była przez TVP Info, a udział w niej wzięli – poza profesorem – dr Agnieszka Korniejenko, dr hab. Jarosław Moklak, prof. UJ, dr Stanisław Stępień, a z zaproszonych gości spoza kadry PWSW – dr Natalia Rublowa z Narodowej Akademii Nauk w Kijowie i były wiceminister spraw zagranicznych, a wówczas poseł na Sejm RP dr Paweł Kowal¹⁶.

Poza pracą dydaktyczną Profesor został członkiem Senatu uczelni; był jednym z pomysłodawców uruchomienia specjalności turystyka międzynarodowa na kierunku historia¹⁷. Wielokrotnie wypowiadał się na łamach prasy podkarpackiej (nie tylko przemyskiej, ale i rzeszowskiej) jako ekspert w sprawach historycznych oraz rzecznik interesów PWSW.

¹³ <https://przemysl.pl/4219/okragly-stol-w-sprawie-akademii-wschodnioeuropejskiej.html> [dostęp: 9.07.2022].

¹⁴ Archiwum Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyśle (dalej APWSW), Akta osobowe, DKA/1200 Andrzej Chwalba.

¹⁵ <https://przemysl.naszemiasto.pl/prof-andrzej-chwalba-w-ii-lo/ar/c10-6847189> [dostęp: 9.07.2022].

¹⁶ S. Stępień, *Od szkoły katedralnej do Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej*, w: *20 lat PWSW...*, s. 32–33.

¹⁷ *20 lat PWSW...*, s. 65.

Jego zaangażowanie na rzecz uczelni nie przeszło bez echa. Profesor został uhonorowany medalem 10-lecia PWSW¹⁸. Medal został przyznany również Towarzystwu, a odebrał go wiceprezes mgr inż. Waldemar Wigłusz podczas inauguracji roku akademickiego w PWSW 18 X 2012 r. Z kolei 19 IV 2013 r. prezes Puđełocki odebrał z rąk rektora Drausa specjalny okolicznościowy album, z podziękowaniem dla środowiska TPN za długoletnią współpracę¹⁹.

Chociaż prof. Chwalba zakończył pracę na PWSW z dn. 29 II 2016 r.²⁰, nie zerwał kontaktów z jej środowiskiem. To m.in. dzięki jego staraniom doszło do podpisania 12 VI 2018 r. umowy między rektorem PWSW dr. Pawłem Treflerem a dziekanem Wydziału Historycznego UJ prof. Janem Święchem, na mocy której Wydział Historyczny objął patronat nad Instytutem Historii PWSW²¹. 10 X 2018 r. podczas inauguracji kolejnego roku akademickiego prof. Chwalba wygłosił wykład inauguracyjny pt. „Drogi do Niepodległej”²². Wraz z prof. J. Drausem był wśród osób próbujących przekonać władze polskie o konieczności uchwalenia przez Sejm ustawy o stałym finansowaniu ratowania obiektów zabytkowych Przemysła. Mimo iż idea spotkała się z życzliwym wsparciem wielu prominentnych osób, w tym dziekana Święcha, nie zrealizowano jej²³. Jednak w ramach programu „100 Pomników Historii na stulecie odzyskania Niepodległości”, realizowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, 10 XII 2018 r. rozporządzeniem prezydenta RP na listę Pomników Historii zostało wpisanych 14 nowych obiektów. Jednym z nich był zespół miejski w Przemysłu.

Współpraca z Towarzystwem Przyjaciół Nauk w Przemysłu

Szersze możliwości współpracy z Profesorem w ramach Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu pojawiły się pod koniec kadencji prezesa Zdzisława Budzyńskiego. Dzięki prężności mgra Stanisława Sobczuka 26 VI 2010 r. zawiązano przy TPN Społeczny Komitet Uczczenia Pamięci Dr. Hermana Liebermana. W jego skład weszli: inicjator pomysłu, dr Zdzisław Konieczny, dr Bronisław Majgier, p. Zenon Andrzejewski, p. Jacek Błoński oraz ja – wybrany przewodniczącym Komitetu. W ciągu prac na członków dokooptowano dr Jolantę Czartoryską, mgra Janusza Oblera, mgr Katarzynę Południak. 3 VI 2011 r. Komitet, przy współpracy

¹⁸ APWSW, Uchwała nr 1/2011 Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemysłu z 26 stycznia 2012 roku w sprawie nadania medalu pamiątkowego z okazji 10-lecia Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemysłu; S. Stępień, *op. cit.*, s. 34.

¹⁹ ATPN, J. Draus, Pismo do T. Puđełockiego [b.d.]; T. Puđełocki, M. Waltoś, *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu za okres od 18 VI 2011 do 22 VI 2013 roku*, „Rocznik Przemyski” t. 50, 2014, z. 3: *Historia*, s. 230.

²⁰ APWSW, Akta osobowe, DKA/1200 Andrzej Chwalba.

²¹ <https://pwsw.pl/pl/wydzial-historyczny-uniwersytetu-jagiellonskiego-objal-patronat-nad-instytutem-historii-pwsw/> [dostęp: 9.07.2022].

²² <https://pwsw.pl/pl/gaudeamus-igitur-po-raz-18-w-pwsw/> [dostęp: 9.07.2022].

²³ Archiwum Tomasza Puđełockiego (dalej ATP), mail T. Puđełockiego do A. Chwalby, 23 II 2022 r.

z Wyższą Szkołą Prawa i Administracji w Przemyślu-Rzeszowie, zorganizował uroczystości poświęcone H. Liebermanowi. Na program przedsięwzięcia złożyły się trzy elementy. Najpierw na fasadzie byłego Domu Robotniczego poseł Marek Rząsa i dr Czartoryska dokonali odsłonięcia okolicznościowej tablicy, którą ufundował Komitet. Następnie odbył się panel dyskusyjny, w którym udział wzięli prof. Andrzej Chwalba, reprezentujący Uniwersytet Jagielloński i Państwową Wyższą Szkołę Wschodnioeuropejską w Przemyślu, dr hab. Waław Wierzbieniec z Uniwersytetu Rzeszowskiego – rektor-elekt Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu oraz dr J. Czartoryska; prowadzenie objął dr Bronisław Majgier. Po przerwie odbyła się konferencja naukowa „Herman Lieberman – życie i dzieło”, którą prowadziłem. Podczas obrad zaprezentowali się: dr Zdzisław Konieczny („Środowisko przemyskie w czasach Hermana Liebermana”), dr Bronisław Majgier („Herman Lieberman i jego Dom Robotniczy jako centrum politycznej i kulturalnej aktywności Przemyśla do II wojny światowej”), dr Jolanta Czartoryska („Działalność parlamentarna Hermana Liebermana”), mgr Anna Kwiatek („Socjaliści polscy a religia na przełomie XIX i XX w. Przypadek Hermana Liebermana”). Uroczystości zostały poprzedzone przemówieniami: JM rektora WSPiA prof. dra hab. Jerzego Połusznego, posła Marka Rząsy, zastępcy prezydenta miasta Przemyśla dra Grzegorza Haydera, prezesa TPN prof. dra hab. Zdzisława Budzyńskiego i mgra Stanisława Sobczuka – w imieniu Komitetu. Honorowy Patronat nad uroczystościami raczył przyjąć Prezydent Rzeczypospolitej Polski Bronisław Komorowski²⁴. Uroczystości Liebermana, nawiązujące do jednego z ważniejszych wątków w zainteresowaniach prof. Chwalby, tj. do jego badań nad dziejami polskich socjalistów, stały się pretekstem do zawiązania szerszej współpracy.

Już jako prezes Towarzystwa 22 VIII 2011 r. wystosowałem list z podziękowaniem do Profesora, który – jak się okazało – wytyczył ścieżki dalszej współpracy:

W imieniu członków Społecznego Komitetu Uczczenia Pamięci Dra Hermana Liebermana, działającego przy Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Przemyślu, chciałbym bardzo serdecznie podziękować Panu Profesorowi za udział w panelu dyskusyjnym w dn. 3 czerwca br. Wierzę, że nasza działalność była nie tylko oddaniem hołdu wielkiemu człowiekowi, ale i przyczyni się do przywrócenia jego pamięci w szerszym odbiorze społecznym. Sądząc po głosach mediów, bynajmniej nie tylko lokalnych, jest ku temu szansa. Tym bardziej dziękuję, że Pan Profesor swoją Osobą uświetnił nasze obchody.

Korzystając z miłej okazji, chciałbym – w imieniu Komitetu Redakcyjnego „Rocznika Przemyskiego” – bardzo serdecznie podziękować Panu Profesorowi

²⁴ Na temat wydarzenia zob. W. Wołczyk, *Uczciliśmy pamięć dra Hermana Liebermana*, „Nasz Przemyśl” 2011, nr 7 (82), s. 39; T. Pudłocki, „Jest teraz szansa, by na stałe powrócił do swojego ukochanego miasta”. Wywiad z prof. Andrzejem Chwalbą, wykładowcą Uniwersytetu Jagiellońskiego i Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu, uczestnikiem panelu dyskusyjnego poświęconego pamięci Hermana Liebermana, który odbył się 3 czerwca 2011, „Nasz Przemyśl” 2011, nr 7 (82), s. 12.

za przyjęcie członkostwa w Radzie Naukowej zeszytu *Historia*. Mam nadzieję, że wspólnymi siłami uda nam się nie tylko utrzymać poziom wydawnictwa – owoc pracy wcześniejszych redaktorów – ale i pięknie go rozwinąć.

Chciałbym równocześnie zaznaczyć, że nowy Zarząd czułby się wyróżniony, gdyby Pan Profesor zgodził się wstąpić w szeregi naszego Towarzystwa. Pana Profesora praca nie tylko zawodowa, ale i zaangażowanie na rzecz środowiska naukowego w Przemysłu mogą być wzorem dla innych pracowników naukowych²⁵.

Profesor Andrzej Chwalba bardzo entuzjastycznie przychylił się do naszej propozycji i 3 X 2011 r. złożył deklarację członkowską. Osobami wprowadzającymi byli prof. Budzyński i ja. Został przyjęty w poczet członków TPN podczas zebrania zarządu 10 XI 2011 r.²⁶ Nie był bynajmniej jedyny. Wśród pracowników Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego (a więc macierzystego miejsca pracy prof. Chwalby), którzy należeli lub nadal należą do towarzystwa, byli (lub są): śp. dziekan prof. dr hab. Andrzej K. Banach, b. dziekan prof. dr hab. Jan Święch, dr hab. Maria Stinia, prof. UJ, dr hab. Wiktor Szymborski, dr Arkadiusz S. Więch, dr Vitaliy Nagirnyy, dr Adam Świątek, dr Kamil Ruszała i piszący te słowa. Do tego dochodzi liczne grono absolwentów, zarówno studiów doktoranckich, jak i magisterskich.

Prof. Chwalba dwukrotnie recenzował wybrane artykuły do „Rocznika Przemyskiego. Historia” w latach 2012–2013 i wszedł do Rady Naukowej periodyku²⁷. Kiedy na prośbę Urzędu Miasta TPN 18 VII 2014 r. podjęło się organizacji dużej konferencji o I wojnie światowej, jako odpowiedzialny za zadanie poprosiłem Profesora, by zgodził się wejść jako przewodniczący do Komitetu Naukowego sesji – obok prof. Andrzeja Olejki z Uniwersytetu Rzeszowskiego i dr Marii Stini z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na mego maila z 8 I 2014 r. uczony odpisał niemal natychmiastowo. Krótko i na temat:

Szanowny Panie Doktorze.

Dobrze, proszę wpisać Chwalbę do Komitetu. Rzeczywiście w Przemysłu zapowiadają się poważne obchody w składzie międzynarodowym i ważnym składzie warszawskim. Oby się to dobrze przełożyło na promocję miasta.

Pozdrawiam serdecznie
Andrzej Chwalba²⁸

Konferencja była dużym wydarzeniem i chociaż Profesor nie miał możliwości, aby wziąć w niej udział, to dzięki jego wsparciu udało się zebrać znakomite grono prelegentów i godnie uczcić stulecie wybuchu Wielkiej Wojny – jakże ważnego wydarzenia nie tylko w skali światowej, ale i lokalnej.

²⁵ ATPN, List T. Pudłockiego do A. Chwalby z 22 VIII 2011 r.

²⁶ ATPN, M. Duma, Protokół posiedzenia Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu [10 XI 2011 r.]; Deklaracja członkowska, Andrzej Chwalba.

²⁷ „Rocznik Przemyski” t. 48, 2012, z. 4: *Historia*, s. 2; „Rocznik Przemyski” t. 49, 2013, z. 3: *Historia*, s. 2.

²⁸ ATP, mail A. Chwalby do T. Pudłockiego z 9 I 2014 r.

Nie wszystkie pomysły dochodziły do skutku. Na czerwiec 2018 r. planowaliśmy promocję książek Profesora o I wojnie światowej. Okazją były do tego dwa spotkania, które Profesor miał w Jarosławiu. Niestety, pomimo – jak zawsze otwartości ze strony uczonego – ostatecznie nie udało się zrealizować tego przedsięwzięcia²⁹. Doszła do realizacji jednak inna idea – zorganizowana przez Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej i Dowództwo Garnizonu Przemyśl. Była to konferencja naukowa pt. „Zapomniana Wojna. Wojna polsko-ukraińska 1918–1919”, która odbyła się 17 VI 2019 r. w gmachu głównym MNZP. Na program wydarzenia złożyły się następujące wykłady: prof. Andrzeja Chwalby („Preludium wojny. Kontekst międzynarodowy”), dra hab. Tomasza Pudłockiego („Społeczeństwo Lwowa i Przemyśla 1918”), dr Ireny Kozimali („Harcerze w walkach o Lwów i Galicję Wschodnią w latach 1918–1919”), dra Lucjana Faca („Bitwa o Przemyśl, 11–12 listopada 1918”), mgra Andrzeja Chmielarza („Bitwa o ogród pojezuicki, 9 listopada 1918”), mgra Witolda Rawskiego („Udział pociągów pancernych w wojnie polsko-ukraińskiej 1918–1919 r.”), dra Zbigniewa Moszumańskiego („Artyleria lwowska 1918”), dra Mariusza Niestrawskiego („Lotnictwo polskie w wojnie polsko-ukraińskiej 1918–1919”), Marcina Duszy („1 i 2 pułk strzelców podhalańskich w wojnie polsko-ukraińskiej 1919 r.”), mgra Karola Kicmana („Szlak turystyczny «Niepodległa» na terenie Przemyśla. W 100-lecie odzyskania Niepodległości”)³⁰. Towarzystwo nie było organizatorem wydarzenia, ale jego członków nie zabrakło zarówno wśród prelegentów, jak i słuchaczy.

Zakończenie

15 X 2020 r. w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej Profesor Andrzej Chwalba odebrał dyplom Honorowego Członkostwa Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu. Sylwetkę Profesora przybliżył dr Paweł Treffer, prof. PWSW, rektor Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu oraz członek TPN. Do zasług Profesora odnosili się m.in. Marek Kuchciński – poseł na Sejm RP, Piotr Pilch – wicemarszałek Województwa Podkarpackiego, prof. Jan Draus oraz prowadzący uroczystość mgr Żaneta Niedbała i dr Lucjan Fac. Profesor odebrał dyplom Honorowego Członkostwa TPN z rąk reprezentantów zarządu TPN, tj. prezesa TPN mgra inż. Waldemara Wiglusza oraz mgr Żanety Niedbały i mgra Marcina Marynowskiego. Zwieńczeniem spotkania był wykład wygłoszony przez Profesora pt. „Miasto a Twierdza. Przemyśl i Kraków”. Po spotkaniu składał on autografy na swoich książkach i wspominał „przemyskie czasy”. Organizatorami spotkania były TPN, MNZP i PWSW³¹. Uroczystość była

²⁹ ATP, mail T. Pudłockiego do A. Chwalby z 22 III 2018 r.; mail A. Chwalby do T. Pudłockiego z 24 III 2018 r.

³⁰ <https://mnpz.pl/zapomniana-wojna-polsko-ukrainska-1918-1919-2/> [dostęp: 10.07.2022].

³¹ <https://pwsw.pl/pl/prof-andrzej-chwalba-honorowym-czlonkiem-przemyskiego-towarzystwa-przyjaciol-nauk/> [dostęp: 9.07.2022].

podziękowaniem za ogromne zaangażowanie Profesora na rzecz Przemysła i jego środowiska naukowego; konsekwentnie realizowanej idei, że również z dala od uznanych centrów nauki można uprawiać ją na wysokim poziomie, choć może nie aż z takim rozmachem.

Jest jeszcze jeden powód, dla którego środowisko przemyskie postanowiło w sposób szczególny uwypuklić zasługi Profesora. Andrzej Chwalba jest przykładem uczonego, który nie tylko imponuje swoim odczytaniem, pomysłami i wiedzą, ale inspiruje i stwarza możliwości do rozwoju każdemu, kto dostrzeży w nauce ogromny potencjał – bez względu na wiek, wykształcenie czy doświadczenie badawcze. Potrafi zjednywać ludzi do idei i pracować grupowo, co nie zawsze jest najmocniejszą stroną badaczy. Na pewno można z nim dyskutować czy sprzeczać się z niejedną wygłoszoną przez niego tezą, ale dyskusja to jedno z kolejnych, ważnych obszarów, istotnych do zrozumienia specyfiki osobowości Andrzeja Chwalby. Stąd nie obawia się on debat, podczas których przedstawia się inne spojrzenie na badane zagadnienia niż jego własne. Bowiem ten badacz, który zawodowo osiągnął najwyższe tytuły i szczyble kariery oraz jest międzynarodowo uznanym ekspertem, rzadko przemawia z punktu widzenia autorytetu – wsluchuje się w zmieniające się tendencje i wielogłos naukowy i próbuje diagnozować miejsce nauki w tych procesach jako ich uczestnik, wyczulony na głosy płynące z rozmaitych miejsc. Jednym z nich był i jest dla niego Przemysł, w którym od lat dostrzeżył potencjał, a dzięki współpracy z miejscowym środowiskiem zna je i wypowiada się o nim na zewnątrz jak mało który uczoney. Wierzę, że niniejszy tom, dedykowany prof. Chwalbie, choć może skromny w objętości, będzie wyrazem głębokiej wdzięczności za jego postawę i wieloletnie zaangażowanie na rzecz Przemysła i Podkarpacia.

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu:

Akta osobowe, DKA/1200 Andrzej Chwalba.

Uchwała nr 1/2011 Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu z 26 stycznia 2012 roku w sprawie nadania medalu pamiątkowego z okazji 10-lecia Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu

Archiwum Tomasza Pudłockiego:

mail A. Chwalby do T. Pudłockiego z 9 I 2014 r., 24 III 2018 r.

mail T. Pudłockiego do A. Chwalby z 22 III 2018 r., 23 II 2022 r.

Archiwum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu:

Deklaracja członkowska, Andrzej Chwalba.

J. Draus, Pismo do T. Pudłockiego [b.d.].

M. Duma, Protokół posiedzenia Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu [10 XI 2011 r.].

Ł. Chrobak, T. Pudłocki, List przewodni, 19 VIII 2021 r.

List T. Pudłockiego do A. Chwalby z 22 VIII 2011 r.

M. Marynowski, Sprawozdanie z Walnego Zebrania wyborczego Członków Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu, 5 IX 2020 r.

T. Pudłocki, Wniosek o nadanie tytułu Honorowego Obywatela Miasta Przemyśla, 4 IV 2012 r.

Źródła drukowane:

„Biuletyn Informacyjny Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu” 2001 (2002), nr 6.

„Rocznik Przemyski” t. 48, 2012, z. 4: *Historia*, s. 2.

„Rocznik Przemyski” t. 49, 2013, z. 3: *Historia*, s. 2.

Opracowania:

20 lat PWSW. Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu 2001–2021, red. E. Kasperska, Przemyśl 2021.

Z. Budzyński, J. Kamińska-Kwak, *Ponad podziałami. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu w latach 1909–2009*, Przemyśl 2009.

B. Klich-Kluczevska, A. Czocher, *Słowo wstępne*, w: *Pytać mądrze. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Chwalbie*, red. A. Czocher, B. Klich-Kluczevska, Kraków 2021, s. 7–14.

T. Pudłocki, „*Jest teraz szansa, by na stałe powrócił do swojego ukochanego miasta*”. Wywiad z prof. Andrzejem Chwalbą, wykładowcą Uniwersytetu Jagiellońskiego i Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu, uczestnikiem panelu dyskusyjnego poświęconego pamięci Hermana Liebermana, który odbył się 3 czerwca 2011, „*Nasz Przemyśl*” 2011, nr 7 (82), s. 12.

T. Pudłocki, *W poszukiwaniu prawdy o tym, co jest przedmiotem badań. Profesor Maria Wichowa w moich oczach*, „*Rocznik Przemyski. Literatura i Język*” t. 57, 2021, z. 2 (25), s. 5–14.

T. Pudłocki, M. Waltoś, *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu za okres od 18 VI 2011 do 22 VI 2013 roku*, „*Rocznik Przemyski*” t. 50, 2014, z. 3: *Historia*.

S. Stępień, *Od szkoły katedralnej do Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej*, w: *20 lat PWSW. Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu 2001–2021*, red. E. Kasperska, Przemyśl 2021.

W. Wolczyk, *Uczciliśmy pamięć dra Hermana Liebermana*, „*Nasz Przemyśl*” 2011, nr 7 (82), s. 39.

Netografia:

- <https://ismip.pwsw.pl/2018/02/09/reaktywacja-wszechnicy-przemyskiej-a-chwalba-iii-rp-raport-specjalny/> [dostęp: 9.07.2022].
- <https://mnzp.pl/zapomniana-wojna-polsko-ukrainska-1918-1919-2/> [dostęp: 10.07.2022].
- <https://przemysl.pl/4219/okragly-stol-w-sprawie-akademii-wschodnioeuropejskiej.html> [dostęp: 9.07.2022].
- <https://przemysl.naszemiasto.pl/prof-andrzej-chwalba-w-ii-lo/ar/c10-6847189> [dostęp: 9.07.2022].
- <https://pwsw.pl/pl/gaudeamus-igitur-po-raz-18-w-pwsw/> [dostęp: 9.07.2022].
- <https://pwsw.pl/pl/prof-andrzej-chwalba-honorowym-czlonkiem-przemyskiego-towarzystwa-przyjaciol-nauk/> [dostęp: 9.07.2022].
- <https://pwsw.pl/pl/wydzial-historyczny-universytetu-jagiellonskiego-objal-patronat-nad-instytutem-historii-pwsw/> [dostęp: 9.07.2022].